

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван Франко

НА ДНІ

Іван Франко

На дні

«ІП Стрельбицкий»

Франко І.

На дні / І. Франко — «ИП Стрельбицкий», — (ШЕДЕВРИ
УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

ISBN 978-5-457-98074-7

«На дні» Івана Франка – соціально-психологічна повість, у якій порушуються проблеми співвідношення суспільного прогресу з морально-етичними нормами***. Найвідомішими творами Івана Франка є «Олівець», «Лель і Полель», «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон», «Boa constrictor», «Украдене щастя», «Будка Ч. 27», збірки поезій «Зів'яле листя», «З вершин і низин», «Мій Ізмарагд» тощо. Іван Франко – видатний український письменник, який працював у жанрах поезії, прози та драматургії, талановитий літературознавець і публіцист.

ISBN 978-5-457-98074-7

© Франко І.
© ИП Стрельбицкий

Содержание

I	5
II	7
Конец ознакомительного фрагмента.	9

Іван Франко

НА ДНІ

I

З полудня одної хорошої, весняної неділі здивувалися дуже два поліціяни, що сиділи в «стражниці» дрогобицької комуни. До стражниці приведено якогось панка, молодого ще, середнього росту, в запорошенім, але досить поряднім уборі.

— А сей відки? — спитав капрал і змірив молодого чоловіка від ніг до голови осовілими від напиту очима.

— Староство прислало, має йти «на цюпас», — відповів поліціян, що припровадив панка.

— М-м-м, — замичав капрал і встромив очі в стоячий перед ним таріль, з останками м'яса та салати, а відтак підвів їх трохи, щоб полюбуватися повною «гальбою» пива, ждучою своєї черги.

Поліціян тимчасом видобув з-за пазухи письмо і подав капралові. Се був засуд староства. Капрал узяв письмо до рук, розвернув, поглянув сюди й туди і почав слезезувати назву приведенного цюпасника, але, не можучи, мабуть, швидко впоратись з тою роботою, запитав його самого:

— А як ся пан називає?

— Андрій Темера.

— А відки?

— З Тернополя.

— З Тернополя? Гм! А чого ж то пана сюди занесло аж з Тернополя? Га?

Темера немов і не чув того питання, — стояв та й роззирався по стражниці. Свій капелюх і пальто він положив на кріслі.

— За чим пан ту приїхав? — спитав другий раз капрал погрізно.

Темера спокійним і твердим голосом відповів:

— Менша о то.

Капрал витріщив и на нього очі, — далі поміркувався.

— Але не менша, прошу відповідати на моє питання!

— Не до вас належить мене о то випитувати.

Капрал почервонів зо злості, але прикусив зуби.

— Ов, мудрі ви, паночку, най ся преч каже! А що ви за реміслом балуєте?

— То вже моя річ, — відказав Темера і почав ходити по стражниці та позирати крізь вікна на гімназiальний огород, залитий зеленню всякої деревини. По кручених стежках огорода ходили в празничнім строю люди всяких станів, а всі веселі, свободні... Відтам чути було й дитячий дзвінкий сміх, і жіночі срібні голоси, і якесь любе шептання з-посеред потопа листя, з-посеред шуму та шелесту живої, буйної ростинності. Хмарка жалю і смутку пробігла по вродливім, молодім лиці Андрія, якась тривожна думка защеміла в його серці, його уста дрогнули судорожно, а очі так і впилися в те зелене озеро, розкішно дишучи в яркім сонячнім промінню.

— Ов, паночку, дуже ви, бачу, премудрі, а такі молоді, — говорив капрал, гнучи в собі злість, і спорожнив півгальби пива. — То недобре, як хто завчасу так змудріє, недовго такому й жити на світі. Ну, але, може, тепер ваша ласка загостити до нашої «сали». Ми ту для таких мудрих панів маємо осібну салю, пишну салю, ха, ха, ха!

Темера швидко обернувся. На його лиці видний був неспокій.

— А пан інспектор швидко прийде? — запитав.

– О, швидко, – відповів насмішливо капрал.

– То, може би, я до того часу міг ту перечекати? – сказав Темера, незважаючи на тон, яким капрал сказав те «швидко».

– Е, то все одно, чи ту, чи там, – відповів капрал, – тільки що там безпечніше, та й там ваше, паночку, належне місце. Ану, будьте ласкаві, потрудитися.

– Але я би просив мене ту лишити, сли можна, – просився Темера.

– Не можна, паночку, не можна, – солодив капрал, рад, що може відплатитися непокірному.

– Пане капрал, – вмішався поліціян, що досі сидів мовчки коло стола, – та там тісно, вісім душ!.. Може би, того пана туй лишити, заки пан вахмістр прийде.

– Га, що? – гаркнув капрал. – Вісім душ! А мене то що обходить! Попри вісім і дев'ята влізся. А врешті, як хочеш, то най лишиться й ту, але на твою відповідь!

– На мою? А я що таке? Як же я можу брати арештанта на свою відповідь.

– Ну, коли не можеш, то не тикай же свого рила там, де тя не просять, – відрізав капрал, узяв з клинка ключ і пішов наперед. Темера взяв свій капелюх і пальто і пішов за ним.

Сіни були невеликі і вели з одного боку на довгий, теребовельськими плитами мощений ганок, а з другого на коритар. Зверху лилося ясне сонячне світло і досягало аж до коритарного порога. В коритарі не було нікого. Стіни чисті, помальовані, підлога камінна, стеля легка, не склеплена, чисто вибілена – все те надавало тому тісному і не дуже довгому, видному коритареві досить свобідний, привітний вигляд. Ідучи попри ті стіни, розмальовані в зелені квіти та орнаменти, нікому, певно, й на думку не прийшло, щоб за ними могло критися щось погане, щось якраз противне сьому виглядові, щось зовсім суперечне з усякими поняттями людськими про людське житло. Тож і наш Темера ступав за капралом спокійний, задуманий трохи, але не о своїй теперішній долі, а о якихось далеких, кращих пробутих хвилях.

Один ступінь від порога капрал зупинився і задзеленькотів невеличкою залізною колодкою, що телімбалася при малих букових, вимитих і зовсім майже неокованих дверях. Він довгий час термосив нею, заким уткнув ключ у дірку. Зацигикав ключ якимось смішним, веселим скреготом, брязнула колодка, відхилилися двері, відступився капрал, а беручи за плече Темеру і попихаючи його наперед себе, сказав з п'яною насмішкою:

– Ну, прошу, прошу!

II

Темера зразу став у дверях, немов остовпілий. Густий сумерек смолою вдарив його в очі і на хвилю осліпив їх доразу. Йому мигнула по голові думка, що оце перед ним нараз відчинився вхід до якогось таємного льоху підземного, про які він читав у давніх повістях. Внутрі тої темної печери він наразі не міг доглянути нікого і нічого. Щось немов міцна, невидима рука вхопила його за груди і сперла на порозі, не пускаючи досередини. Але видима рука капрала була, видкося, міцніша і пхнула його досередини, а відтак зачинила за ним двері темної западні.

Він стояв коло дверей і обзирався довкола, слухав, чи не почує голосу людського, але не чув нічого. Аж по якомось часі око його натільки привикло до сумерку і натужилось, що міг докладніше розглянути своє нове мешкання. Се була цюпка не більша шести кроків вдовж, а чотирьох вшир, а одним маленьким закратованим вікном. Теє вікно було прорубане високо вгорі, трохи не під самою стелею, і виходило на ганок, та так, що через нього видно було тільки сірі від старості гонти та лати піддашка, звисаючого над ганком. Сонце не заглядало сюди ніколи. Стіни тої цюпки були брудні та нечисті понад усякий опис, а долом покриті трохи не краплистою вогкістю. Асфальтова підлога була вся мокра від поналиваної води, понаношеного не знати від якого ще часу болота та від харкотиння. Двері зсередини не були такі жовті та невинні, як знадвору, – противно, вони були чорні від вогкості і перековані навхрест двома залізними грубими штабами, а навіть мала квадратова дірка, вирізана в них для продуху, була заткана дерев'яною дошкою і забита скоблем. Насеред казні стояло вузьке залізне ліжко з сінником, вогким і брудним, як усе, напханим давно невідмінюваною, перегнилою соломою. В куті під стіною стояло друге таке саме ліжко. Ні простирала, ні веретинякої, ні звичайної арештантської подушки солом'яної не було. Воздух у тій казні був густий та затхлий, бо ані вікно, ані двері не могли впускати тільки свіжого повітря, кільки було треба. А в куті близ дверей стояла звичайна арештантська посуда «катерина», приткана про славу якоюсь щербатою, непристаючою накривкою, і від неї розходився вбиваючий сморід, наповняв казню і пронімав собою все, окружав усі предмети в тій пекольній катівні, немов обдавав їх якоюсь атмосферою огидства та прокляття. А близ тої посуду стояла друга – великий, угорі широкий, нічим не прикритий скопець з водою – до пиття!

Довго роззирався Темера, сильно натужував свої непривичні очі, поки розглядив усі ті предмети, глузуючі з нього своїм нехарством, своєю нелюдською поганню. Його серце здавилось, мов у льодових кліщах, поганий, вонючий воздух захопив йому віддих, і він закашлявся, аж сльози стали в очах.

В казні ще ніхто не відзивався, хоть і чути було важке сапання кількох немов надавлених грудей. Темера почав роздивляти своїх товаришів недолі.

На сіннику під стіною лежав, простягшися і пакаючи череп'янку-люльку, дід около п'ятидесяти літ, з чорною, кругло обстриженою бородою, з повним, набресклим лицем, зі щудлом при правій нозі. Се був, впрочім, плечистий, кремізний чоловік. Його дрантива сорочка була брудна, немов кілька місяців неправа. Він лежав, оперши голову на локоть руки, а ноги накрив полотняним, брудним каптаном. Його невеличкі сиві очі спокійно, трохи навіть смішкато дивилися на нового арештанта-панича.

При ногах діда, скулившися вдвое, мов песик, лежав невеликий чорноволий хлопчик в чорних міських штанах, в брудній сорочці зо склепового тонкого полотна, немилосердно пофалатаній на всі боки, так що всюди з-під шмат виднілося буробронзове тіло. Лиця його не міг Андрій доглянути, бо він спав твердо і не прокинувся навіть від стуку дверей.

На другім ліжку лежав чоловік середніх літ, крепкий, приземистий, з оголеною бородою і обстриженим вусом. Шмаття на нім було добре і не надто ще брудне, – видко було,

що недавно він дістався до сього місця «смира і печалі». А тільки його понуре лице осунулось і стало темне, мов земля, очі запали глибоко, а мохнаті крепкі руки раз у раз мимоволі стискали залізні кавалети ліжка, немов глядали своєї звичайної, щоденної роботи. Він лежав горілиць і дивився прямо в стелю з якимось гнівно-рівнодушним виразом і ані разу не глянув на нового гостя, аж доки той відтак не заговорив до нього.

Побіч нього, а радше йому при ногах, лежав на суконнім петеку замісто подушки молодий сільський хлопчина. Його невелике чорняве лице сяло здоров'ям і тою чудовою, ніжною красою рисів, яка не раз лучається у нашого сільського люду, живучого в безпосереднім дотиці з природою, матір'ю всякої краси. Довге м'яке волосся густою хвилею спадало йому на плечі; спереду було підстрижена в кружок. Великі блискучі чорні очі світилися дитинячою лагідністю і цікавістю, обзираючи нового товариша. Тільки руки і ноги, мускулісті, рапаві та сильно розвиті, свідчили, що тот хороший хлопчина не в добрі плакався, але ріс серед важкої праці, боровся довго і тяжко за своє життя. Андрій, дуже вразливий на всяку красоту, довго не міг відорвати очей від сього хорошого лица, тим ще кращого від многих хороших лиць, що світилося природним розумом, цікавістю та незіпсованим, щирим чуттям.

Прочі жителі сеї «салі» мусили міститися на підлозі. Андрієве око швидко оббігло тих нещасних, порозкиданих на мокрій, болотистій та слизькій від незасихаючого харкотиння асфальтовій плиті. Там, під стіною, коло самих дверей лежав старий жид з безмірно сухим та нужденним лицем, сухими, мов граблі, руками і з космами сивого волосся на бороді. Його голова, коротко обстрижена, спочивала, важко звішена, на мокрій плиті, а на довгій тонкій шії надувалися жили, мов понатягане мотуззя. Він спав твердо з роззявленим беззубим ротом, харкотів, мов підрізаний, а з рота спливала по бороді слина. Побіч нього сидів якийсь п'яний, обідраний мужик, у безполій гуні, в чоботах, пов'язаних мотузками, в облупленій баранковій кучмі, в полотняних штанах без одної штанки; замість ремня був оперезаний личаним мотузом. Сидячи на підлозі, він тихо хлипав, немов перед хвилею і по що перестав плакати.

З другого боку ліжка, коло стіни напротив дверей, лежав якийсь молодий ще чоловік, літ не більш 28 до 30, білявий з лица, з білявим заростом, синіми очима і коротким русим волоссям на голові. Його борода, видко, давно не бачила гребеня, ані ножиць і стриміла покудовчена, мов розруйноване дроздове гніздо. На тім чоловіці було намотано і навішано тільки всіляких шмат, що, лежачи на підлозі, він здавався копицею онуч, дишучою глибоким, важким віддихом в тій перелюдненій і давно непровітрюваній цюпі.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.